

LIETUVOS BANKO FINANSINIŲ PASLAUGŲ IR RINKŲ PRIEŽIŪROS DEPARTAMENTAS

Sutelktinio finansavimo platformų
operatorių ir tarpusavio skolinimo
platformų operatorių vadovams

2023-08-16

Pagal adresatų sąrašą

DĖL PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO RIZIKOS IR PREVENCIJOS REIKALAVIMŲ VYKDYMO

Lietuvos bankas, siekdamas nustatyti ir įvertinti sutelktinio finansavimo platformos operatorių ir tarpusavio skolinimo platformos operatorių (SFPO ir TSPO) patiriamą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo (PPTF) riziką, atliko SFPO ir TSPO Lietuvos bankui pateiktų duomenų analizę (ataskaitinis laikotarpis nuo 2022 m. sausio 1 d. iki 2022 m. gruodžio 31 d.). Atliktos analizės rezultatai SFPO ir TSPO sektoriaus atstovams buvo pristatyti 2023 m. birželio 8 d. vykusiame susitikime.

Šiuo raštu atkreipiame SFPO ir TSPO vadovų dėmesį į Lietuvos banko atliktos PPTF rizikos vertinimo analizės rezultatus ir pabrėžiame, kad vykdydami veiklą SFPO ir TSPO turėtų užtikrinti, jog PPTF ir tarptautinių sankcijų rizikos būtų tinkamai nustatomos, vertinamos ir būtų imamasi tinkamų ir proporcingų priemonių šioms rizikoms valdyti.

Dėl tarptautinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimo

Atsižvelgiant į tai, kad Rusija 2022 m. vasario 24 d. pradėjo karą prieš Ukrainą ir jos gyventojus bei į Europos Sąjungos (ES) ir jos sąjungininkų griežtinamas ir įtvirtinamas sankcijas ir ribojamąsias priemones, skirtas Rusijai, Baltarusijos Respublikai ir (arba) susijusiems subjektams, SFPO ir TSPO svarbu užtikrinti tinkamą vidaus kontrolės procedūrų, susijusių su tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimu, nustatymą, kaip tai įtvirtinta Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (PPTFPI) 29 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Svarbu pabrėžti, kad, atsižvelgiant į Lietuvos geografinę padėtį ir per paskutiniuosius dešimtmečius susiformavusius ekonominius ryšius su Rusijos Federacija ir Baltarusijos Respublika, tinkamas tarptautinių sankcijų įgyvendinimas yra itin reikšmingas.

Lietuvos bankas, atlikdamas SFPO ir TSPO sektoriaus priežiūrą, nustatė, kad sektorius aptarnauja Rusijos ir Baltarusijos piliečius ir rezidentus, taip pat aptarnauja klientus, kurie reziduoja Nepriklausomų valstybių sandraugos (NVS) valstybėse. Lietuvos saugumo departamento 2023 m. paskelbtoje Grėsmių nacionaliniam saugumui ataskaitoje¹ kaip viena iš didžiausių grėsmių Lietuvai nurodomi šalyje veikiančių verslo subjektų ryšiai su Rusija ir Baltarusija. Šioje ataskaitoje taip pat akcentuojama, kad dėl Lietuvoje esančių verslo subjektų ryšių su Rusija ir Baltarusija finansinės lėšos gali patekti į Lietuvos finansinę sistemą būtent per NVS valstybes.

Lietuvos bankas, atlikdamas SFPO ir TSPO sektoriaus priežiūrą, nustato atvejų, kai SFPO ir TSPO netinkamai arba ne visa apimtimi vykdo reikalavimus, susijusius su tarptautinių sankcijų įgyvendinimu, pavyzdžiui, netinkamai dokumentuojamos klientų ir naudos gavėjų

¹ <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2023/03/Gresmiu-nacionaliniam-saugumui-vertinimas-2023-LT.pdf>.

patikros tarptautinių sankcijų sąrašuose ar pan. Lietuvos bankas akcentuoja, kad SFPO ir TSPO privalo tinkamai įgyvendinti tarptautines sankcijas, o klientų patikros rezultatus dokumentuoti. Lietuvos bankas atkreipia dėmesį, jog įstaigos turi skirti pakankamai išteklių tinkamam tarptautinių sankcijų įgyvendinimui užtikrinti, kad sankcionuoti subjektai nepasinaudotų SFPO ir TSPO teikiamomis paslaugomis.

Rekomenduojame susipažinti su Lietuvos banko 2022 m. liepos 21 d. parengta tarptautinių sankcijų įgyvendinimo finansų įstaigose apžvalga, kurioje nurodomi gerosios praktikos pavyzdžiai ir atvejai, kada tarptautinių sankcijų įgyvendinimui taikomos priemonės turėtų būti tobulintinos². Taip pat informuojame, kad 2023 m. gegužės 30 d. Lietuvos bankas patvirtino Finansų rinkos dalyviams skirtus nurodymus dėl tarptautinių sankcijų įgyvendinimo³, kurie įsigalios 2023 m. rugsėjo 1 d. ir su kuriais privaloma susipažinti bei juos įgyvendinti ir SFPO ir TSPO. Papildomai Lietuvos bankas rekomenduoja SFPO ir TSPO sektoriui susipažinti su Lietuvos banko skelbiama informacija apie tarptautinių sankcijų apėjimo riziką⁴ bei sektoriui šios rizikos pasireiškimo tikimybę sektoriuje.

Dėl klientų nerezidentų keliamos rizikos

Pažymėtina, kad SFPO ir TSPO sektorius vis plačiau aptarnauja klientus, kurie nėra Lietuvos rezidentai. Akcentuotina, kad sandoriai su klientais nerezidentais kelia didesnę PPTF riziką. 2021 m. lapkričio 10 d. įsigaliojus Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui (ES) 2020/1503 dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslui teikėjų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/1129 ir Direktyva (ES) 2019/1937 (toliau – Reglamentas), siekiama suvienodinti sutelktinio finansavimo paslaugų teikėjų veiklai ir licencijavimui taikomus reikalavimus visoje ES. Įsigaliojus Reglamentui, iki 2023 m. lapkričio 10 d. SFPO yra kviečiami teikti paraiškas ir reikiamus dokumentus sutelktinio finansavimo paslaugų teikėjo licencijai gauti⁵. Pažymėtina, kad Reglamentas numato galimybę teikti paslaugas visoje ES, t. y. rinkos dalyviai, gavę sutelktinio finansavimo paslaugų teikėjo licenciją, užtikrinę atitinkamą paslaugų teikimo kitose valstybėse narėse neįsisteigus filialo informavimo procedūrą, turės galimybę teikti paslaugas klientams iš visos ES. Dėl to gali dar labiau padidėti aptarnaujamų klientų, nereziduojančių Lietuvoje, skaičius.

Pažymėtina, kad aptarnaujant klientus, kurie pateikia užsienyje išduotus asmens tapatybės dokumentus, SFPO ir TSPO svarbu užtikrinti, jog pateikti dokumentai būtų galiojantys ir atitiktų PPTFPĮ 10 straipsnio 1 dalies 1–6 punktuose keliamus reikalavimus. Pabrėžtina, kad, SFPO ir TSPO darbuotojui priėmus lėšų kilmę pagrindžiančius dokumentus, svarbu tinkamai įvertinti pateikto dokumento turinį.

Papildomai pažymėtina, kad 2023 m. liepos 13 d. Europos bankininkystės institucija (EBI) paskelbė nuomonę dėl PPTF rizikų, su kuriomis susiduria ES finansų sektorius⁶. Šioje nuomonėje nurodomos finansų sektoriui būdingos PPTF rizikos, todėl SFPO ir TSPO rekomenduojama susipažinti su šioje nuomonėje minimomis rizikomis ir įvertinti jų pasireiškimo tikimybę.

Dėl klientų, kurių ekonominė veikla susijusi su didesne PPTF rizika

Lietuvos banko atliktoje analizėje nustatyta, kad sektoriuje ir toliau augo klientų, kurių veikla susijusi su statyba ir nekilnojamoju turtu, apyvarta. Pažymėtina, kad šis rodiklis, lyginant su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu (2021 m.), išaugo beveik dvigubai, todėl formuojasi gana ryški tendencija, jog SFPO ir TSPO orientuojasi į klientus, vykdančius su statyba ir nekilnojamoju turtu siejamą veiklą. Kaip nurodoma 2020 m. paskelbtame Lietuvos

² <https://www.lb.lt/lt/apzvalgos-ir-leidiniai/category.85/series.4357>.

³ <https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvos-banko-nurodymai-del-sankciju-piniu-plovimo-ir-teroristu-finansavimo-prevencijos>.

⁴ <https://www.lb.lt/lt/tarptautines-sankcijos#ex-1-1>

⁵ <https://www.lb.lt/lt/naujienos/sutelktinio-finansavimo-paslaugu-teikeju-demesiui-is-esmes-keiciasi-reguliavimas-kvieciame-kreiptis-i-lietuvos-banka>.

⁶

https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2023/1058335/EB_A%20Op%202023%2008%20Opinion%20on%20MLTF%20risks%20EBA%20REP%202023%2021.pdf.

Respublikos nacionaliniame pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinime⁷, prekyba nekilnojamoju turtu kelia didelę PPTF riziką, o remiantis Europos Komisijos atlikto pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo Europos Sąjungos mastu rezultatais⁸, veikla, susijusi su nekilnojamoju turtu, yra priskiriama prie veiklų, glaudžiai susijusių su grynaisiais pinigais, taip pat ši veikla minima kaip galinti būti susijusi su mokesčių vengimu ar neteisėtų lėšų legalizavimu.

Lietuvos bankui atlikus analizę nustatyta, kad SFPO ir TSPO aptarnauja ir kitus SFPO ir TSPO bei kitas finansų įstaigas. Pažymėtina, kad finansų įstaigų aptarnavimas siejamas su didesne PPTF rizika, kadangi kai kuriais atvejais SFPO ir TSPO vykdo savo kliento klientų mokėjimus, dėl to gali būti sunkiau nustatyti pradinį lėšų siuntėją ir galutinį gavėją, taigi gali būti ir sudėtingiau įgyvendinti PPTFPI reikalavimus, sietinus su dalykinių santykių ir (arba) sandorių stebėseną, tarptautinių sankcijų įgyvendinimu ir kt.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą informaciją, Lietuvos bankas atkreipia dėmesį, kad SFPO ir TSPO turi tinkamai vertinti klientus, keliančius didesnę PPTF riziką, ir imtis tinkamų priemonių kylančioms rizikoms valdyti.

Dėl kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo, kai tapatybė nustatoma klientui fiziškai nedalyvaujant

Lietuvos bankas, atlikdamas sektoriaus priežiūrą, nustatė, kad sektorius beveik visais atvejais klientų tapatybę nustato nuotoliniu būdu. Remiantis sektoriaus pateikta informacija, kliento tapatybės nustatymas klientui fiziškai dalyvaujant atliekamas itin retai, išimtiniais atvejais, kai klientas neturi galimybės tapatybę nustatyti klientui fiziškai nedalyvaujant. Dėl šios priežasties, kaip ir ankstesniais ataskaitiniais laikotarpiais, sektoriui yra aktuali rizika, susijusi su nuotoliniu kliento tapatybės nustatymu. Remiantis EBI 2021 m. kovo 1 d. gairėse pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl deramo klientų tikrinimo ir veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais dalykiniais santykiais ir vienkartiniais sandoriais ir (arba) operacijomis susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką, kuriomis panaikinamos ir pakeičiamos Gairės JC/2017/37⁹, dėl didesnės sukčiavimo rizikos ir anonimiškumo nuotolinis kliento tapatybės nustatymas gali būti siejamas su didesne PPTF rizika. Lietuvos bankas primena, kad sektorius turėtų imtis tinkamų ir proporcingų priemonių šiai rizikai valdyti ir užtikrinti, jog kliento tapatybės nustatymo procesas, klientui fiziškai nedalyvaujant, atitiktų teisės aktų, sietinų su PPTF prevencija, reikalavimus.

Dėl vidaus kontrolės priemonių ir dalykinių santykių ir operacijų stebėsenos

Lietuvos bankas, atlikdamas sektoriaus priežiūrą, nustatė, kad SFPO ir TSPO sektorius ne visais atvejais turi pakankamą suvokimą apie PPTF rizikas, taip pat ne visais atvejais užtikrina tinkamas ir pakankamas priemones PPTF rizikai valdyti. Atliekant sektoriaus priežiūrą nustatoma atvejų, kai SFPO ir TSPO neturi pakankamai žinių ir priemonių dalykinių santykių ir operacijų stebėsenai atlikti. Taip pat Lietuvos bankas pastebi, kad sektorius atlieka mažai vidinių tyrimų ir pateikia nedidelį skaičių pranešimų Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, o tai gali indikuoti apie vidaus kontrolės sistemos spragas, jog sektorius galimai netinkamai nustato arba nenustato įtartinės veiklos dėl nepakankamų vidaus kontrolės priemonių. Dėl šios priežasties Lietuvos bankas atkreipia dėmesį į sektoriaus vidaus kontrolės priemonių stiprinimą ir akcentuoja, kad sektorius turi laikytis teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Lietuvos bankas pabrėžia, kad sektorius turi kartą per metus atlikti visos veiklos PPTF rizikos vertinimą, kaip tai nurodyta Lietuvos banko valdybos 2015 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 03-17 „Dėl Finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui, patvirtinimo“ patvirtintų Finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui (toliau – Nurodymai), 28 punkte, taip pat turi nustatyti

⁷ https://www.fntt.lt/data/public/uploads/2020/05/final-nra_lt_v3.pdf.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0344&from=EN>.

⁹ EBI rizikos veiksmų gairės, [Guidelines ML TF Risk Factors LT.pdf \(europa.eu\)](https://www.ebi.europa.eu/media/30347/publication/efeb1901-guidelines-ml-tf-risk-factors-lt.pdf).

tinkamas vidaus politikos ir vidaus kontrolės procedūrų atitikties ir (arba) audito procedūras, kaip tai įtvirtinta PPTFPI 29 straipsnio 4 dalyje.

Lietuvos bankas nustato atvejų, kai SFPO ir TSPO sektoriuje PPTF prevencijos funkcijas vykdo darbuotojai, kurie tuo pačiu metu atlieka ir kitas funkcijas, dėl kurių vykdymo galimas interesų konfliktas. Pažymėtina, jog SFPO ir TSPO turi užtikrinti tinkamą darbuotojų funkcijų atskyrimą, kad būtų išvengta interesų konfliktų, dėl kurių padidėja arba gali padidėti PPTF rizika, kaip tai nustatyta Nurodymų 14 punkte. Taip pat SFPO ir TSPO privalo užtikrinti, kad darbuotojai, kurių darbo pareigos susijusios su PPTF prevencijos priemonių įgyvendinimu, turėtų tinkamą kvalifikaciją ir reikiamų žinių PPTF prevencijos srityje savo darbo funkcijoms (pareigoms) atlikti, taip pat užtikrinti darbuotojų žinių ir kompetencijos atnaujinimą, kvalifikacijos kėlimą (pavyzdžiui, dalyvaujant mokymuose, seminaruose, konferencijose ir pan.), kaip tai apibrėžta Nurodymų 16 punkte.

Primename, kad mokymus PPTF prevencijos tema rengia VšĮ Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centras, o aktuali informacija apie mokymus skelbiama Lietuvos banko interneto svetainėje (<https://www.lb.lt/lt/pinigu-plovimo-prevencijos-kompetenciju-centras#ex-2-1>).

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta šiame SFPO ir TSPO dėmesį atkreipiančiame rašte, raginame įvertinti nurodytas PPTF rizikas ir užtikrinti, kad SFPO ir TSPO taikytų tinkamas ir pakankamas PPTF prevencijos priemones šioms PPTF rizikoms identifikuoti ir valdyti.